

Een onbekende brief van Iacobus Vasseurius aan Iustus Lipsius

door

D. SACRÉ
(m.m.v. J. Papy)

TEKST

Epistola LIX. Viro clarissimo Iusto Lipsio. Scripta non missa ¹.

Ad te tantum virum quid simile loquar aut scribam? Cui comparatus litteras an sciam haud scio. Mirari me Lipsium? Nam mortalium quis non? Hominem, inquam, dulcissimum, doctissimum Lipsium? Quo sole caelum est tota quanta tellus, regia, inquam, illa solis quae te habet clara nitente auro doctrinae et virtutum. Adeundi, videndi, affandi tui ardorem meum, immo communem omnium, cuius nempe conspectu omnes beati essemus, quo nullum notius, nusquam aliud magis vocatum mortale numen? Quis enim hoc nescit si non scribam? Tute satis cottidie id vides, audis, legis, quam grave sit et grande non in Galliis solum, sed in orbe toto tui desiderium. Eadem igitur scribens fidem quidem firmo, sed in re non dubia et de qua non vocor testis. Idcirco iure abstinendam ad te epistulam hactenus duxi, ad quam superiore anno pararium se mihi benigne obtulerat Vibrandus Anschema, tui cultor singularis et nominis praeco. Nihil igitur horum scribam, sed (quod nescis) inter Aurelianenses qui te suspiciant, colant et ferant caelo me esse affectu primum. Periculum factu facile: sume imperium et specta qui feram, modo non imperes scripta ne legam tua quae devoro cum lego; pronuntioque de illis idem quod abbas olim Cosmas de monumentis Athanasii: „Cum”, inquit, „ex Athanasii opusculis aliquid occurrerit nec adsit charta in scriptionem, id inscribe vesti” ². Vale, saeculi et orbis nostri Phoenix. Aureliae 15 Calendas Aprileis 1602.

1. Iacobi Vasseurii Sacrae Theologiae Doctoris, Ecclesiae Noviomensis nuper Archidiaconi, nunc Decani et Canonici, Curiae Pontificiae ibidem Iudicis Ordinarii EPISTOLARUM Centuria prima (Lutetiae Parisiorum, L. Feburier, 1623), pp. 187-188. De spelling werd gemoderniseerd.

2. Cf. C. BARONIUS, *Annales ecclesiastici*, ed. A. Theiner, V (Bar-le-Duc, 1866), p. 344: „Cum”, inquit, „ex S. Athanasii opusculis aliquid inveneris nec ad scribendum chartas habueris, in vestimentis tuis scribe illud”.

VERTALING

Brief 59. Aan de hoogberoemde Justus Lipsius (niet verzonden)

Wat kan ik U zeggen of schrijven dat in evenredigheid staat tot Uw prestige? Vergeleken bij U moet ik me wel een ongeletterde noemen. Dat ik Lipsius bewonder? Welke mens bewondert Lipsius niet, ik bedoel de innemendste en geleerdste onder de mensen, die als de zon maakt dat de hemel heel het aardoppervlak verlicht, ik bedoel dat lichtpaleis van de zon waar U vertoeft, waar het goud van Uw eruditie en kwaliteiten fonkelt. Dat ik brand om U te bezoeken, U te zien, het woord tot U te richten? Ik? Neen, allen: allen zouden we gelukkig zijn U te mogen aanschouwen, U de meest bekende, de meest aanroepen godheid op aarde. Maar wie is er die dat niet weet, zelfs als ik het niet schrijven zou? Uzelf kunt dag na dag genoegzaam zien, horen, lezen hoe erg, hoezeer men naar U uitkijkt, niet alleen in Frankrijk, maar overal in Europa. Als ik dus datzelfde verhaal breng, bevestig ik mijn stelling wel, maar in een materie waarover geen twijfel bestaat en waar ik niet als getuige dien op te treden. Hierom is het dat ik totnogtoe met recht en reden de mening was toegedaan dat ik maar niet moest toegeven aan mijn wens U te schrijven, al had ik vorig jaar een welwillende wegbereider gevonden in de persoon van Vibrandus Anschema, een uitgesproken aanbidder van U die Uw roem uitdraagt. Niets van dit alles zal ik dus schrijven; wel — wat U niet kunt weten — dat van alle mensen van Orléans die naar U opkijken, U aanbidden en hemelhoog prijzen, mijn gevoelens voor U de sterkste zijn. Ziehier de eenvoudige proef op de som: maakt U gebruik van Uw oppermacht en kijkt U dan toe hoe ik me onderwerp! Alleen moogt U me niet het verbod opleggen Uw werken te lezen: ik lees die niet, ik verslind ze en doe er dezelfde uitspraak over als Cosmas ooit deed over de literaire nalatenschap van Athanasius: „Als er in de werken van Athanasius iets is wat je treft en je hebt geen papier bij de hand om het te noteren, schrijf het dan op je kleren”. Het ga U goed, feniks van onze tijd en wereld! Orléans, 18 maart 1602.

TOELICHTING

Meer dan twintig jaar geleden werd de briefwisseling van de grote humanist Justus Lipsius (Overijse 1547 - Leuven 1606) geïnventariseerd³. Sindsdien werd maar een handvol nieuwe brieven terugge-

3. *Inventaire de la correspondance de Juste Lipse 1564-1606* par A. GERLO et H.D.L. VERVLIET (Antwerpen, 1968).

vonden⁴; hieruit blijkt dat de samenstellers zeer nauwgezet te werk zijn gegaan. Het feit dat bovenstaande brief aan hun aandacht is ontsnapt is geen bewijs van het tegendeel. De briefschrijver is een nagenoeg onbekend personage, de brief zelf werd niet besteld. Dergelijke fictieve epistels zijn o.i. vrij dikwijls verzeild geraakt in de correspondentie van grote humanisten — achterdocht is zeker gewettigd wanneer men geen spoor van de brief of van een antwoord terugvindt in de archieven van de bestemming en wanneer het om een eerder onbepaald schrijven gaat. Maar hoe vaak was de auteur zo eerlijk om, zoals hier, toe te geven dat de brief niet werd verzonden? Zulke epistels vormen een zelfstandige categorie: meer nog dan 'echte' humanistenbrieven zijn ze geschreven voor een publiek.

Vasseurius' lofspraak van Lipsius verdient enige aandacht, niet alleen omdat ze het *Opus epistolarum* van de humanist met een onbekend stuk verrijkt, maar ook omdat ze verwijzingen bevat naar andere correspondenten, wier dossier dank zij Vasseurius' briefwisseling met nieuwe gegevens kan worden gestoffeerd.

Vasseurius of Jacques Levasseur (Vismes 21 december 1571 - Noyon 1636)⁵ was doctor in de theologie — één van zijn leermeesters was Andreas Duvallius — en heeft lang in Orléans en in Parijs gedoceerd, aan het Collège de Lisieux, het Collège des Grassins en het Collège de Montaigu; hij zou in 1609 rector zijn geweest van de Parijse universiteit. Kort daarna trok hij naar Noyon, waar hij eerst aartsdiaken en sinds 1613 deken was. Afgezien van zijn correspondentie die hij naar Lipsius' voorbeeld in centuriën in het licht gaf (1623), publiceerde hij gelegenheidswerk⁶ en geschriften over locale geschiedenis⁷.

Vasseurius' brieven zijn goeddeels gericht aan theologen en prelaten, zoals zijn oud-professor André Du Val⁸, de bisschoppen van Sint-Omaars en Soissons, en kardinaal Jacques Davy Du Perron⁹;

4. Zie b.v. A. GERLO, 'Een ongekende brief van Paulus Melissus aan Justus Lipsius', *Kleio*, 20 (1990-1991), 137-142; D. SACRÉ, 'Ein unbekannter und unveröffentlichter Brief an Justus Lipsius', *Wolfenbütteler Renaissance Mitteilungen*, 15 (1991), 19-20.

5. Cf. A. CIORANESCO, *Bibliographie de la littérature française du dix-septième siècle*, II (Parijs, 1966), pp. 1288-1289 (hier ontbreekt de verwijzing naar de tweede centurie brieven, die een nieuwe titelpagina heeft meegekregen terwijl de paginering doorloopt); R. ARBOUR, *L'ère baroque en France. Répertoire chronologique des éditions de textes littéraires*, 1: 1585-1615, II (Histoire des idées et critique littéraire, 165) (Genève, 1977), nrs. 5144-5146; 5448-5450; 5873; 2: 1618-1628 (Histoire des idées ..., 178) (ibid., 1979), nr. 11903; Ch. G. JÖCHER, *Allgemeines Gelehrten-Lexicon* ..., 4 (Leipzig, 1751 = Hildesheim, 1961), kol. 1464.

6. B.v. een werkje bij de intrede van de bisschop van Noyon (*In auspiciatissimum adventum Caroli de Balsac Noviodunensium antistitis et comitis acclamatio* (Orléans, 1598).

7. B.v. *Annales de l'Eglise de Noyon* (Parijs, 1633).

8. B.v. I, 13 (17 september 1615); cf. A. CIORANESCO, o.c., p. 822.

9. I, 10 (13 februari 1621); I, 7 (1 mei 1609); cf. A. CIORANESCO, *Bibliographie de la littérature française du seizième siècle. Collaboration et préface* de V.L. Saulnier (Parijs, 1959), pp. 281-284; *Dictionnaire de biographie française*, 12 (Parijs, 1970), koll. 339-341 (T. DE MOREMBERT).

daarnaast correspondeerde hij ook met bekende literatoren, zoals de Latijnse dichter Jean Morel¹⁰ en de vertaler Louis De Montigny¹¹; sporadisch laste de deken ook Latijnse verzen in, b.v. een rouwdicht bij het overlijden van zijn moeder¹². Vermeldenswaard voor wie zich met de geschiedenis van het humanisme in de Nederlanden bezig houdt zijn twee brieven aan Erycius Puteanus¹³ en epistels aan Aubertus Miraeus¹⁴ en Petrus Valens¹⁵.

In de naslagwerken worden Vasseurius soms een slechte smaak en een slechte stijl aangewreven¹⁶. Zijn taal doet inderdaad gezocht aan, bloemrijk en barok; zij kan vergeleken worden met die van Lipsius' opvolger te Leuven, Erycius Puteanus: bij beiden durft de boodschap te wijken voor de gekunstelde taal; in menige brief kunnen we Vasseurius' stijl zelf hyperputeaans noemen. De briefwisseling bevat overigens erg merkwaardige stukken, zoals twee brieven aan Christus (door de auteur gerechtvaardigd met een verwijzing naar het precedent van Ignatius van Loyola en naar II *Cor.* 3, 3)¹⁷.

De brief aan Lipsius is niet in die mate fictief; hoewel hij niet verzonden werd, bestond er voor Vasseurius een concrete aanleiding om zijn bewondering voor Lipsius te verwoorden; de in zijn schrijven aangehaalde omstandigheden worden bevestigd door enkele andere brieven uit zijn collectie.

Zo hij dat gewenst had, had Vasseurius al in 1600 of in 1601 in contact kunnen treden met Lipsius via een gemeenschappelijke kennis, Vibrandus Anschema, die Vasseurius' schrijven met de nodige toelichtingen aan de Leuvense hoogleraar zou bezorgd hebben: dat is de teneur van de enige concrete mededeling die de hierboven uitgegeven brief rijk is. Dank zij Vasseurius' werk kan de levensloop van die kennis, die inderdaad een tijdlang tot Lipsius' contubernalen heeft behoord, preciezer gereconstrueerd worden.

Anskema's naam verraadt zijn Friese herkomst — origine die bevestigd lijkt te worden door een vers van Anskema's relatie, de

10. Cf. A. CIORANESCO, *Bibliographie ... du seizième siècle, o.c.*, pp. 514-515.

11. II, 33 (s.a.); cf. A. CIORANESCO, *Bibliographie ... du dix-septième siècle, o.c.*, p. 1489.

12. II, pp. 382-384 (1596).

13. I, 75 (13 september 1617), een aanbevelingsbrief, en II, 14 (26 september s.a.), over een student van Puteanus.

14. II, 24, pp. 348-351 (27 juli 1618); Vasseurius biedt er een relaas van zijn kennismaking met Miraeus.

15. I, 47, pp. 162-165 (27 augustus 1607) en I, 48, pp. 165-167 (12 oktober 1606; doelbewust en naar het voorbeeld van Plinius (zie zijn inleiding, p. 21) respecteert Vasseurius de chronologie van de brieven niet). Voor de literatuur over Valens (Sterck / Pedro de Valencia) consultere men M. DE SCHEPPER - C.L. HEESAKKERS, *Bibliographie de l'humanisme des anciens Pays-Bas ... Supplément 1970-1985 ...* (Brussel, 1988), p. 37.

16. Cf. P. LAROUSSE, *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle ...*, 10 (Parijs, 1873), p. 439. Zie evenwel ook noot 4.

17. I, 1, pp. 41-50 en inleiding p. 20; I, 100, pp. 277-280.

Gentse stadssecretaris Maximilianus Vrientius¹⁸. Vibrandus was een leeftijdgenoot van Puteanus, met wie hij — in Dordrecht of in het Collegium Triconatum te Keulen? — heeft gestudeerd en heel zijn leven bevriend is gebleven¹⁹. Wellicht niet na 1598 begon hij de lessen van Lipsius te Leuven te volgen²⁰. In het voorjaar van 1599 trok hij naar Parijs; waarschijnlijk verbleef hij er in de buurt van een ander leerling van Lipsius, William Barclay²¹. In juli 1599 drukte hij de hoop uit dat Lipsius naar Rome zou gaan; mits hij de financiële middelen daartoe zou ontvangen, zou Anskema hem daar vervolgen²²; na veel twijfelen heeft Lipsius evenwel afgezien van die Romereis. Anskema keerde terug naar de Nederlanden. Wellicht tegen de zin van zijn vader was de erg onrustige jurist kort voor 29 september 1599 gehuwd²³; hij vertoefde in die maanden te Mechelen. Hij had zijn doctorstitel in de rechten met brio behaald aan de universiteit van Orléans. De bewoordingen waarmee Vasseurius het succes van Anskema te Orléans beschrijft zijn even hyperbolisch als die van zijn lofprijzing van Lipsius zelf: Anskema, Vasseurius' „novellus amicus”, was rad van tong, bijzonder welsprekend en bijaldien een erg spitse geest — „ancyloglosso aut mente neutiquam tardus” —, zijn optreden een triomf en tevens een eer voor Orléans, zodat zijn professoren moesten bekennen dat hun verdienste niet veel verder reikte dan de officiële toekenning van de doctorsbul („Professores ... suspexerunt, non parcentes elogio, quem doctorem non tam creare

18. Cf. *Delitiae C. Poetarum Belgicorum, huius superiorisque aevi illustrium*, IV^a pars. Collectore Ranutio Ghero (= Iano Grutero) (Frankfort, 1614), p. 512 (Ad Vibrandum Anskema), vv. 1-2: „Sic te diva Thetis cognata per aequora Nerei / devehat in Frisios prosperiore Noto”; Vrientius' *Epigrammatum libri IX* werden voor het eerst in 1603 te Antwerpen gedrukt.

19. Cf. Puteanus (Milaan, 2 mei 1601) aan Anskema (*Erycii Puteani Epistolarum Atticarum promulsis, in centurias tres distributa* (Keulen, 1636), I, 95, pp. 104-105): „... inter nos a puero amicitia nata ... Annon olim in eodem domicilio alti, eadem in schola docti sumus?”

20. Cf. Vasseurius (s.l.a., maar ca. januari of februari 1600) aan Antonius Vacquerius, I, 28, pp. 123-126 („... culturae fructus magni Lipsii ex cuius sinu prodiit ...”).

21. Cf. Anskema (Parijs, 16 juli 1599) aan Lipsius (Leiden, Universiteitsbibliotheek, cod. Lips. 4): „Lunam tertiam vidi, epistolam nullam. ... Scribe tantum et Barclayus recipiat, statim ad me feret”.

22. *Ibid.*: „In Italia spero te salutem meam videbo, immo parentem ... Si nummi veniant et laetior haec dea, Romam volitem eius pinnis”.

23. Cf. Lipsius aan Anskema (29 september 1599) (*Iusti Lipsii Epistolarum selectarum chilius* ... (s.l., 1618), *Cent. Belg.* II, 58 pp. 673-674); „Serio mihi placuit in epistola studium illud quietis quod praefers ... Ego polliceor tibi fidem et consilium et apud patrem etiam lenimenti si quid possum ... Vale tu et, quoniam Deo ita placuit, tua”. In de brief is ook sprake van zekere Lambertus, voor wie Lipsius op Anskema's vraag bereid is iets te doen. Anskema's echtgenote komt ook ter sprake in een puntig postscriptum van Lipsius aan zijn oudleerling (29 augustus 1600; cf. Leiden, Universiteitsbibliotheek, cod. Lips. 4): „Iuno tua a me salveat et voto meo, tuo facto tumeat”, in een brief van Puteanus aan Anskema (2 mei 1601, *Epist. Attic. prom.*, o.c., p. 105); „Vale, mi amice, et uxori (felix vinculum sit) salutem a me redde”. Tegenover Puteanus gewaagde Lipsius echter van een huwelijk dat 'inconsulto' gesloten was (Lipsius aan Puteanus, 21 oktober 1602; cf. L. Atheunis, 'Een onuitgegeven brief van Justus Lipsius aan Erycius Puteanus', *Bijdragen tot de geschiedenis*, 38 (1955), 200-204).

quam renuntiare se profitentur'')²⁴. Vrijwel meteen na het behalen van zijn doctorstitel verliet Anskema Orléans voor Parijs; hij wenste geen beroep te doen op de gulheid van Vasseurius, maar ontving van zijn landgenoot, de Parijse hoogleraar Petrus Valens, voldoende geld om terug te keren naar Vlaanderen — op 27 februari 1600 zond Vasseurius Anskema zijn doctorsbul na²⁵. Op 14 januari 1600 deelde Lipsius zijn verwant Johannes Bernartius, advocaat bij de Grote Raad, mee dat de jonge doctor van plan was zich in Mechelen te vestigen om daar zijn kansen te wagen²⁶. In augustus van datzelfde jaar bezwoer hij zijn jonge vriend zijn grootse plannen even terzijde te leggen en zich op de onmiddellijke toekomst te concentreren; Anskema zou zich best definitief vestigen; indien hij bij zijn plannen bleef om naar het buitenland te gaan, dan zou hij moeten vermijden zijn verblijf in hervormd gebied te kiezen²⁷. Op 2 mei 1601 treffen we Anskema nog steeds in Mechelen aan; op die datum zond Puteanus hem een briefje uit Milaan²⁸. Op 13 juni voegde Puteanus aan zijn brief voor Lipsius nogmaals een briefje voor Anskema toe²⁹. In die periode moet Anskema, tegen het advies van Lipsius in, naar het Noorden zijn vertrokken om zijn verwanten in Friesland te bezoeken en in het Leidse milieu te vertoeven³⁰. Zeker is enkel dat Anskema in Den Haag vriendschap sloot met Johannes Meursius, toen werkzaam als privédocent ten huize van Oldenbarnevelt; op 25 mei 1602 berichtte Meursius aan Lipsius dat hun beider vriend zich opmaakte voor de terugreis naar Leuven³¹. Na zijn terugkeer in de universiteitsstad stelde Anskema zich opnieuw in verbinding met Vasseurius. Wellicht kende hij de brief niet die Vasseurius intussen (18 maart 1602) voor Lipsius had opgesteld maar ingehouden; hij deed zijn vriend immers nogmaals het aanbod een eventuele brief aan Lipsius te bezorgen en garandeerde dat Lipsius hem met een antwoord vereren zou. Vasseurius repliceerde echter (7 juli 1602) dat hij niet wou schrijven enkel en alleen om in Lipsius' briefcollectie vereeuwigd te worden; indien hij Lipsius echt een dienst kon bewijzen, dan zou hij

24. Vasseurius, *o.c.* I, 28, pp. 123-126 (aan Ant. Vacquarius, s.a., maar begin 1600; zelfde strekking in Vasseurius' brief aan Anskema, I, 25, pp. 118-119 (27 februari 1600)).

25. *Ibid.*, I, 25.

26. Cf. Lipsii *epistolarum selectarum chilias*, *o.c.*, Cent. misc. III, 54, pp. 446-447.

27. Cf. Lipsius aan Anskema, 29 augustus 1600 (*supra*, n. 23).

28. Cf. *supra*, n. 23.

29. Cf. E. PUTEANUS, *Epistolarum fercula secunda* (Leuven, 1613), pp. 23-24. Als datum wordt expliciet vermeld 'Eidibus Iuniis MDCl'; dus moet men in A. GERLO en H.D.L. VERVLIET, *Inventaire*, *o.c.* (p. 315) 01 06 01 PU verbeteren tot 01 06 13.

30. We situeren Vrientius' epigram (*supra*, n. 18) in deze jaren. Vrientius hoopte dat Leiden Anskema 'redux' (ten tweeden male in Leiden of op de terugweg uit Friesland?) goed zou ontvangen en dat Anskema Scaliger en Dousa zou ontmoeten.

31. Cf. *Sylloges epistolarum a viris illustribus scriptarum*, T. II ..., ed. P. Burmannus (Leiden, 1727), p. 37 (Meursius aan Lipsius).

dat volgaarne doen; pas dan zou hij de grote humanist aanschrijven³². Of Anskema nog verdere initiatieven heeft genomen om Vasseurius en Lipsius met elkaar in briefcontact te brengen is onduidelijk. Zijn leven liep ten einde. Kort voor 21 oktober 1602 bezweek hij aan de pest of aan lues³³. Lipsius deelde het bericht van zijn overlijden mee aan Puteanus (21 oktober) en aan Filips Rubens (27 oktober). Uit de documenten die ons ter beschikking staan treedt Anskema naar voor als een rusteloze, onbestendige en reislustige 'iuvenis', zeer goed beslagen in de rechten en begiftigd met een meeslepende Latijnse welsprekendheid, een jongeman ook die door zijn eigengereid optreden — „plenus spirituum” is de karakteristiek die Lipsius tweemaal van hem schetst — zijn veelbelovende toekomst op de helling plaatste. Lipsius en Vrientius wezen ook expliciet op zijn bedrevenheid in en beoefening van de Latijnse Muze³⁴.

Anskema was bevriend met Antonius Vacquerius, een relatie van Lipsius. Van deze Vacquerius of de la Vacquerie(s) was totnogtoe enkel geweten dat hij liminaire gedichten vervaardigde voor Lipsius' *Centuria prima ad Belgas* en zijn *De militia Romana*, in de editie uit 1602³⁵. Voegen we hier een derde gedicht aan toe, opgenomen in Lipsius' Tacitusuitgave (Parijs, 1599)³⁶ en een dankbrief van Lipsius na het ontvangen van een gedicht van Vacquerius³⁷. Uit Vasseurius' correspondentie blijkt nu dat Vacquerius Anskema had aanbevolen bij Vasseurius³⁸. Tevens maken we uit dezelfde bron op dat Vacquerius in de jaren 1600-1602 te Leuven vertoefde. Vasseurius' correspondentie bevat nog meer, zij het ongedateerde brieven aan Vac-

32. Vasseurius, *o.c.*, I, 38, pp. 148-149.

33. Cf. Lipsius aan Puteanus, 21 oktober 1602 (L. Antheunis, *o.c.*, p. 203): „Vibrandus Anskema, plenus spirituum iuvenis et nuper inconsulto maritus obiit ante dies paucos, tristi et populari morbo sublatus”; Lipsius aan Filips Rubens (*Lipsii epistolarum selectarum chilias*, *o.c.*, *Cent. misc.* V, 8 pp. 924-926): „Vibrandus ille Anskema, plenus spirituum iuvenis et qui paene cum Alexandro manu una orientem, altera occidentem tangebatur, obiit, inquam populari morbo et δυσσφήμω λοιμῶ exstinctus”.

34. *Delitiae*, *o.c.*, p. 512, v. 7: „Musarum decus et iuris sophiaeque sacerdos”; Lipsius aan Bernaerts, 14 januari 1601 (*Lipsii epistolarum selectarum chilias*, *o.c.*, *Cent. misc.* III, 54: „Anskema ... iurisconsulti nunc titulo donatus, iam olim inter Musarum cultores, immo etiam mystas. Utraque oratione valet, soluta et vincita ...”).

35. Cf. *La Correspondance de Juste Lipse conservée au musée Plantin-Moretus*. Introd., corresp. et comment., documents, bibliographie par A. GERLO, H. VERVLIEET, I. VERTESSSEN (Antwerpen, 1967), nr. 118 (Lipsius aan Iohannes Moretus, 9 februari 1602) en nr. 120 (Balthasar Moretus aan Lipsius, 12 februari 1602).

36. Cf. *Bibliotheca Belgica. Bibliographie générale des Pays-Bas ...*, V (Brussel, 1979), p. 294 (T 73).

37. Lipsius aan Vacquerius te Leuven, 5 november 1601 (*Lipsii Epistolarum selectarum chilias*, *o.c.*, *Cent. Belg.* III, 97, pp. 825-826).

38. Cf. Vasseurius' brief aan Anskema van 27 februari 1600, *o.c.*, pp. 118-119: „... qui et Vacquerii nostri nomine, cuius honorifica commendatione mihi sat innotueras ...”; Vasseurius aan Vacquerius, s.a. (*o.c.*, pp. 123-126): „Vibrando Anskemae, quem et elogium tuum et sua virtus mihi commendarant ...” — volgt het relaas van Anskema's successen in Orléans.

quetius; wie er zijn levensloop wenst uit te destilleren wordt echter teleurgesteld. Wel wordt Vacquarius door Vasseurius kanunnik en 'gymnasiarcha Noviomensis' genoemd; hij stond dus in het onderwijs te Noyon³⁹.

Ten slotte dient, wat de inhoud van Vasseurius' brief betreft, opgemerkt te worden dat de lof van de Fransman aan het adres van de Leuvense hoogleraar gemeend was. Elders noemde Vasseurius Puteanus een groot humanist omdat hij de opvolger van de grote Lipsius was⁴⁰. In een brief aan Louis De Montigny zwaaide hij de lof van Lipsius' brieven die hij als modellen voor zichzelf beschouwde⁴¹. Ook citeerde hij regelmatig uit Lipsius' *Opus epistolarum*⁴². Vasseurius was dus een oprecht bewonderaar van Lipsius; dat hij stilistisch zijn evenknie was⁴³ zouden we durven te betwijfelen.

39. In deze periode zijn niet zoveel Vacquerii betuigd: een Jean (bij Dowaai, ca. 1430 - Parijs, 1497) was rechtsgeleerde en raadshier van Louis XI (vgl. ook A. CIORANESCO, *Bibliographie de la littérature française du seizième siècle, o.c.*, p. 410); een Vincent was boekhandelaar te Parijs rond 1557 (cf. L. Voet, *The Plantin Press (1555-1589) ...*, VI: *Indices* (Amsterdam, 1983), s.v.); een miniem Antoine publiceerde te Parijs enkele vrome werkjes in het Frans en in het Latijn in de jaren 1638-1642. In Vasseurius' correspondentie zijn volgende brieven aan Vacquarius gericht: I, 28; 44; 45; 46; 55; II, 11; 12; 75.

40. Vasseurius aan Puteanus, 13 september 1617 (I, 75).

41. I, 33 (s.a.).

42. B.v. in de in noot 41 genoemde brief waarin hij citeert uit een brief van Lipsius aan Marcus Valerius Collinus, 31 augustus 1585, waarin sprake van Michel de l'Hospital; I, 45 (ook aan De Montigny, s.a.), waarin geciteerd wordt uit twee brieven van Lipsius aan Theodorus Leeuwius (25 mei 1583 en 9 september 1584); Vasseurius' inleiding, p. 28.

43. Cf. Ch. G. JÖCHER, *o.c.* (n. 5); J.H. ZEDLER, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon ...*, 46 (Leipzig, Halle, 1745 = Graz, 1962), kol. 698.